

Rekabet Kurumu Başkanlığından;

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2013-4-13

(Muafiyet)

Karar Sayısı : 13-48/672-288

Karar Tarihi : 21.08.2013

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI

Üyeler : Doç. Dr. Mustafa ATEŞ, Dr. Murat ÇETİNKAYA,
Reşit GÜRPINAR, Fevzi ÖZKAN

B. RAPORTÖRLER : Dr. Hakan BİLİR, Hale GÜNDÜZ, Recep GÜNDÜZ

C. BİLDİRİMDE

BULUNAN : Bankalararası Kart Merkezi

Temsilcisi: Av. İ. Yılmaz ASLAN

Gazi Umur Paşa Sok. Bimar Plaza 38/8 Beşiktaş/İstanbul

(1) **D. DOSYA KONUSU: Bankalararası Kart Merkezi (BKM) bünyesinde kredi kartı takas komisyon oranının belirli esaslara göre belirlenmesi uygulamasına menfi tespit belgesi verilmesi/muafiyet tanınması talebi.**

(2) **E. DOSYA EVRELERİ:** Kurum kayıtlarına 04.03.2013 tarih ve 1276 sayı ile giren başvuru üzerine düzenlenen 15.08.2013 tarih ve 2013-4-13/MM sayılı Muafiyet/Menfi Tespit Ön İnceleme Raporu görüşülerek karara bağlanmıştır.

(3) **F. RAPORTÖR GÖRÜŞÜ:** İlgili raporda;

1. Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. (BKM)'nin Yönetim Kurulu kararıyla ortak takas komisyonu belirlemesinin 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun kapsamında teşebbüs birliği kararı olduğu ve Kanun'un 4. maddesine aykırılık oluşturduğu,

2. Kartlı ödeme sistemleri pazarının kendine özgü koşulları nedeniyle, ortak takas komisyonu belirlenmesinin bazı koşulları sağlaması halinde Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyetten yararlanabileceği,

3. Ancak Bildirim Formu'nda talep edilen "ihraççı müşteri hizmetleri maliyetlerine ilişkin değişiklik talepleri, hacim bazlı logo maliyetleri, sorunlu alacak maliyetleri ve net sermaye karşılık maliyetleri kapsamındaki kredi kartı limit taahhütlerinin" takas komisyonu formülündeki operasyonel maliyet kalemleri içerisine dahil edilmesi durumunda bu koşulların gerçekleşmeyeceği,

4. Bildirim Formu'nda talep edilen net sermaye karşılık maliyetleri kapsamındaki kredi kartı alacaklarının (bakiyesi) takas komisyonu formülündeki operasyonel maliyet kalemleri içerisine dahil edilmesine Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyet tanınabileceği,

5. Bildirim Formu'nda talep edilen fonlama faiz oranı olarak mevduat faizinin kullanılması talebine, TCMB tarafından ilan edilen TL cinsinden 1 ay vadeli ağırlıklı ortalama mevduat faiz oranının esas alınması koşuluyla, Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyet tanınabileceği,

6. Fonlama faiz oranının hesaplanmasında munzam karşılıkların dikkate alınması durumunda bu koşulların gerçekleşmeyeceği,

7. Fonlama gün sayısının, bankalarca kesin ve sağlıklı olarak belirlenmesine kadar geçen sürede, hesaplamalarda 25,5 gün olarak dikkate alınması aksi takdirde bu koşulların gerçekleşmeyeceği,

8. Takas komisyon oranını; "aylık ve geçmiş 12 aylık oranları da gösterir şekilde, fonlama ve operasyonel maliyetlerin alt kalemleri ayrıştırılmış şekilde ve formülde kullanılan fonlama gün sayısı ve fonlama faiz oranı ayrı ayrı belirtilerek" BKM internet sayfasında yayınlanması aksi takdirde bu koşulların gerçekleşmeyeceği,

9. Yayımlanan bu verilerin belirlendikleri /geçerli oldukları periyotların (aylık ya da yıllık) her bir veri için ayrı ayrı BKM internet sayfasında yayımlanması aksi takdirde bu koşulların gerçekleşmeyeceği ve

10. Muafiyet süresinin yukarıda yer verilen koşulların tamamının yerine getirildiğinin 30 gün içinde tevsik edilmesinden itibaren 3 yıl olarak belirlenebileceği görüşleri ifade edilmiştir.

- (4) Yukarıdaki görüşlerden 6. maddeye ilişkin olarak Raportör Dr. Hakan BİLİR tarafından, bir maliyet unsuru olan munzam karşılıkların takas komisyonunun maliyet hesaplamalarında dikkate alınması talebinin uygun olduğu şeklinde karşı görüş ifade edilmiştir.

G. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

G.1. İlgili Pazar

- (5) Kredi kartının diğer ödeme araçlarından ayırt edici özellikleri ve ikame olanakları dikkate alınarak, BKM'nin kredi kartı ile yapılan işlemlerde takas komisyonu oranını belirlemesine yönelik ilgili ürün pazarı "kredi kartı ile ödeme hizmetleri pazarı" olarak belirlenmiştir.
- (6) Kredi kartı ile ödeme hizmetlerinin ülke içinde aynı şekilde gerçekleştirilmesinden ötürü ilgili coğrafi pazar "Türkiye" olarak tespit edilmiştir.

G.2. Başvuruya Konu İşlem

- (7) BKM tarafından ortak takas komisyon oranı belirlenmesi uygulaması daha önce de Kurul kararlarına konu olmuştur.
- (8) İlk önce, Türkiye Akaryakıt Bayileri Petrol ve Gaz Şirketleri İşveren Sendikası (TABGİS)'in, BKM bünyesinde bir araya gelen bankaların takas komisyon oranlarını birlikte belirlemek suretiyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal ettikleri iddiası üzerine, Kurul 23.12.2003 tarihinde BKM hakkında soruşturma açılmasına karar vermiştir. Soruşturma devam ederken BKM tarafından 15.1.2004 tarihinde takas komisyon oranlarının BKM bünyesinde ortak belirlenmesi işlemine muafiyet verilmesi talebiyle Rekabet Kurumu'na başvuruda bulunmuş; Kurul söz konusu başvurunun soruşturma kapsamında değerlendirilmesine karar vermiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda alınan 1.7.2005 tarih ve 05-43/602-153 sayılı kararla, BKM tarafından kredi kartlarına ilişkin ortak komisyon oranları belirlenmesi uygulamasına, 8.11.2005 tarihinden itibaren şartlı ve 2 yıl süreli bireysel muafiyet verilmiştir.
- (9) Söz konusu muafiyet süresinin sona ermesi üzerine, BKM tarafından 5.9.2007 tarihinde muafiyetin süresiz olarak uzatılması talebi ile başvuruda bulunulmuştur. Yapılan muafiyet değerlendirmesi sonucunda, 17.1.2008 tarih ve 08-06/63-20 sayılı Karar ile uygulamaya 15.4.2009 tarihine kadar şartlı muafiyet verilmiştir.
- (10) Bu muafiyetin süresinin dolması nedeniyle 10.2.2009 tarihinde BKM tarafından tekrar muafiyet başvurusunda bulunularak kredi kartlarına yönelik ortak takas komisyonu uygulamasına süresiz muafiyet talep edilmiş, aynı zamanda yapılan başvuru ile takas komisyon oranı hesaplanmasında kullanılan TCMB gecelik borç alma faiz oranı yerine TCMB

gecelik borç verme faiz oranının kullanılması ve Visa ve Mastercard işlem ücretlerinin takas komisyon oranlarına yansıtılmasına izin verilmesi istenmiştir. Söz konusu başvuru hakkında alınan 19.08.2009 tarih ve 09-36/904-216 sayılı Kurul Kararında, talep edilen fonlama maliyetlerinde T.C. Merkez Bankası borç alma faizi yerine T.C. Merkez Bankası borç verme faiz oranının uygulanması ve Visa/MasterCard logo maliyetlerinin takas komisyonu formülüne dahil edilmesi durumunda Kanun'un 5. maddesindeki muafiyet koşullarının gerçekleşmeyeceği, bununla birlikte BKM tarafından uygulanmakta olan formülde fonlama maliyeti bölümünde kullanılacak faizin, İMKB repo-ters repo piyasasında oluşan günlük faiz oranı esas alınarak hesaplanması koşuluyla ortak takas komisyonu belirlenmesine Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyet tanınacağı belirtilerek 3 yıl süre ile tekrar muafiyet verilmiştir. Karada bağımsız denetim prosedürleri ile ilgili bazı koşul ve yükümlülükler de getirilmiştir.

- (11) Dosya konusu başvuruda ise BKM tarafından, kredi kartı takas komisyonu oranının belirlenmesinde kullanılan kalemlerden bazılarında uygulamanın aynen devam etmesi, bazılarında değişiklik yapılmasının yanı sıra bazılarında ise hesaplamalara yeni maliyet kalemlerinin eklenmesi talep edilmektedir.

G.3. Tespitler ve Değerlendirme

G.3.1. BKM'nin Talebinin 4054 sayılı Kanun'un 4. ve 5. Maddesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi

- (12) Takas komisyonu, kredi kartını ihraç eden bankanın kendi kartı ile yapılan harcamanın, kabülcü bankanın POS cihazının kullanılması nedeniyle ortaya çıkan ve bu anlamda ihraççı banka tarafından kabülcü bankaya ödenen hizmet bedelini ifade etmektedir. Takas komisyonu uygulaması, bir bankanın kendisine ait kredi kartının yalnızca kendisine ait POS cihazında işlem görmesi halinde ortaya çıkacak onlarca kapalı şebekenin birbirleri ile irtibatlı hale gelmesine ve tek bir açık şebekenin mevcudiyetine olanak sağlamaktadır. Bu çerçevede, bankaların tamamının kart ihraç etmesine ya da kart ihraç eden bankaların kabulcü olmasına gerek olmadığı gibi bankaların sayıları yüzbinlerini bulan üye işyerlerinin tamamı ile anlaşma yapmasına da gerek kalmamaktadır. Bununla birlikte, takas komisyonu; bankaların tamamının ortaklaşa uyguladığı tek bir fiyat olması nedeniyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal eder niteliktedir. Nitekim Rekabet Kurulu'nun konuya ilişkin geçmiş kararlarında da bu durum teyit edilmiştir. Uygulamanın rakipler arası bir anlaşma olması, bankaların tek başlarına kendi fiyat politikalarını belirleme özgürlüğünün kısıtlanması ve kartlı ödeme sistemlerindeki rekabetin kısıtlanması 4. maddeye aykırılıkların nedenlerini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, uygulamaya, Kurul'un geçmişteki çeşitli kararlarında da yer verilen faydalar nedeniyle Kanun'un 5. maddesi çerçevesinde bireysel muafiyet tanınmıştır.
- (13) Daha önce üç kez çeşitli sürelerde bireysel muafiyet tanınan takas komisyonuna ilişkin Rekabet Kurulu kararlarında; "bireysel muafiyet verilebilmesi için gerekli olan ve Kanun'un 5. maddesinde sayılan dört şarttan (a) ve (c) bentlerinde belirtilen hususlar, ödeme sistemlerinde ekonomik gelişmenin sağlanması ile üye işyeri-banka ve banka-kart hamili ilişkilerinde rekabet şartlarının ortak komisyon belirlenmesi dışındaki şartlarının sınırlandırılmamış olması nedenleriyle sağlanmaktadır. Ancak, (b) ve (d) bentlerinde yer alan şartların karşılanması için, belirlenen takas komisyonunun gerçek maliyetleri içermesi ve sistemin işleyişinin maliyet paylaşımı esasına göre yapılması gerektiği görüşlerine yer verildiği görülmektedir.
- (14) Bu çerçevede dosya konusu bakımından söz konusu bentlerin yeniden tek tek değerlendirilmesi yerine, BKM'nin takas komisyonu oranının hesaplanmasına yönelik formülasyonunun girdileri üzerinde bir değerlendirme yapılacaktır. Bu anlamda Rekabet

13-48/672-288

Kurulu tarafından uygun görülen nihai hesaplama yönteminin Kanun'un 5. maddesinde yer verilen şartları taşıdığı kabul edilecektir.

- (15) Buna göre, yeni başvurudaki taleplerin Kanun'un 5. maddesinde yer alan dört koşuldan özellikle (b) ve (d) bentlerinde yer alan şartlar bakımından değerlendirilmesi yapılmıştır.
- (16) İşbu dosya kapsamında BKM tarafından herhangi bir değişiklik talep edilmeyen maliyetlerin, kredi kartlarının ödeme fonksiyonları çerçevesinde bankaların doğrudan katlandıkları maliyetler olduğu; bu maliyet kalemlerine muafiyet tanıyan önceki Kurul kararında yapılan tespitlerin halen geçerliliğini koruduğu değerlendirilmiştir.

G.3.2. Fonlama Maliyetine İlişkin Değişiklik Talebinin Değerlendirilmesi

- (17) Hâlihazırda takas komisyonu oranı aşağıdaki formüle göre hesaplanmaktadır:
Takas Komisyonu (%) = Fonlama Maliyeti (%) + Operasyonel Maliyetler (%)
Fonlama Maliyeti (%) = (Ortalama faiz/365) * Fonlama Gün Sayısı
Ortalama Faiz: İMKB repo-ters repo piyasasında oluşan günlük faiz oranı
Operasyonel Maliyetler: Borç ödeme ve şube hizmetleri, dolandırıcılık, ters ibraz ve exception file, ihraççı otorizasyon maliyetleri ile ihraççı takas ve hesaplama maliyetleri
- (18) Fonlama maliyeti, bankalar tarafından ihraç edilen kredi kartlarının, kart hamillerince harcamalarını finanse etmek için kullanılması nedeniyle bankalarca yapılan ödemenin fonlanmasından kaynaklanan bir maliyet kalemidir. Fonlama maliyetlerinde işbu başvuru kapsamında yapılması öngörülen uyum talebi, fonlama maliyeti formülünde yer alan ortalama faiz oranına ilişkindir. Kurulun 09-36/904-216 sayılı ve 19.08.2009 tarihli Kararı kapsamında kredi kartı komisyonu oranının hesaplanmasında kullanılan fonlama maliyet oranı halihazırda, Borsa İstanbul (BİST) gecelik repo/ters repo faiz oranı olup, BKM tarafından uygulanması talep edilen faiz oranı munzam karşılık etkisi dâhil fonlama gün sayısına denk gelen tüm vadeli mevduat faizlerin ağırlıklı ortalama oranıdır.
- (19) BKM tarafından takasa konu fonlama maliyetinin hesaplanmasında munzam karşılık etkisi dâhil fonlama gün sayısına denk gelen tüm vadeli mevduat faizlerin ağırlıklı ortalama oranının zorunlu karşılıklara göre düzeltilmiş halinin dikkate alınması talep etmektedir. Buna göre, fonlama faizi için önerilen hesaplama yöntemi şöyledir:
- TCMB'nin açıkladığı en son ayın mevduat faiz oranları ve BDDK tarafından açıklanan vadesine göre mevduat hesap büyüklükleri ile 2005/1 sayılı Tebliğ kapsamında belirlenen munzam karşılık oranları verileri dikkate alınarak, açıklanan mevduat faizlerinin uygulanan güncel munzam (zorunlu) karşılık oranına göre düzeltilmesi,
  - Tüm vadeli mevduat faizlerinin fonlama gün sayısı ile aynı vadeye gelecek şekilde denkleştirilmesi,
  - Denkleştirilen mevduat faizlerinin vadelerdeki toplam mevduat tutarına göre ağırlıklı ortalamasının hesaplanması,
- (20) Bilindiği üzere bankalar tarafından ihraç edilen kredi kartlarının kart hamillerince harcamaları finanse etmek için kullanılması, bankalara yapılan harcamanın fonlanmasından kaynaklanan bir maliyet yüklemektedir. İhraççı bankanın yüklendiği bu maliyetin paylaşılması amacıyla takas komisyonu oranı içine fonlama maliyeti katılmıştır. Fonlama maliyeti halihazırda tüketicilerin ortalama fonlandıkları gün sayısı ile BIST repo-ters repo piyasasında oluşan günlük faiz oranının çarpılması ile bulunmaktadır.
- (21) Fonlama gün sayısı, kartı basan ve tüketici fonlayan bankanın (ihraççı banka) tüketici adına ödemeyi yaptığı gün ile hesap kesim tarihi arasındaki ağırlıklı ortalama gün sayısı ve hesap

13-48/672-288

kesim tarihinden ödemenin yapıldığı tarihe kadar geçen gün sayısının toplamıdır. Halihazırda fonlama gün sayısı BKM tarafından 27,2 gün olarak hesaplanmıştır.

- (22) BKM tarafından yapılan mevcut başvuruda fonlama gün sayısına ilişkin herhangi bir değişiklik talebinde bulunulmamakta, ancak fonlama maliyetinin hesaplanmasında, tüketicilerin esas itibarıyla toplanan mevduatlarla fonlandıkları gerekçesiyle bankalar tarafından bildirilen ve TCMB tarafından açıklanan vadeli mevduat faiz oranı ortalamasının esas alınması talep edilmektedir. Buna ilave olarak söz konusu faiz oranına bankalar tarafından TCMB nezdinde ayrılan zorunlu karşılıkların maliyetinin yansıtılması talep edilmektedir. Buna göre öncelikle TCMB tarafından ilan edilen 0-1 ay, 1-3 ay, 3-6 ay ve 6 ay-1 yıllık ortalama faiz oranları alınacak, her biri için ayrı olmak üzere bu faiz oranlarına ilan edilen zorunlu karşılık etkisi dahil edilecektir. Dolayısıyla her bir faiz için ayrı ayrı zorunlu karşılıkların maliyeti eklendikten sonra munzam dahil faiz oranı bulunacaktır. Bunun ardından her vade dönemi için o vadenin medyan gün sayısının, fonlama gün sayısına denkleştirilmesi yoluyla denkleştirilmiş faiz oranı bulunacaktır. Denkleştirilmiş faiz oranı ise mevduatların 1 yıla kadar vadeli mevduat içindeki payları ile ağırlıklandırılarak ağırlıklandırılmış mevduat faiz oranı bulunacak ve fonlama faizi olarak bu faiz oranı kullanılacaktır.
- (23) Fonlama faizine ilişkin değişiklik taleplerinin değerlendirilmesi öncesinde, fonlama gün sayısının hesaplanmasında kullanılan yöntemin değerlendirilmesinde fayda bulunmaktadır. BKM tarafından yapılan mevcut ve önceki bildirimlerde fonlama gün sayısının örneklem yoluyla hesaplandığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda bankalar, kredi kartı hamilleri içinden seçtikleri rassal bir grubun her bir üyesinin ortalama ne kadar fonlandığını hesaplamakta daha sonra grubun fonlama gün sayısının ortalaması alınarak fonlama gün sayısı bulunmaktadır. Tüm bankaların bu yolla bulduğu fonlama gün sayılarının ortalaması takas komisyonunda kullanılan fonlama gün sayısı olarak kabul edilmektedir.
- (24) Örneklem yoluyla belirlenen fonlama gün sayısı pratik olmakla birlikte, seçilen grubun davranış biçimine göre fonlama gün sayısının olduğundan fazla veya düşük olmasına yol açabilecektir. Bununla birlikte geçmiş Kurul kararlarında getirilen yükümlülükler de BKM tarafından getirilen öneriler de takas komisyonunun mümkün olduğu ölçüde gerçek verilere dayandırılması yönündedir. Fonlama süresi gibi takas komisyonu oranının en önemli maliyet unsurunda kullanılan verilerin gerçekliği büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla bankaların fonlama gün sayısını örneklem yoluyla değil tüm kredi kartı hamillerinin harcama ve ödeme gün verileri dikkate alınarak hesaplanmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir. Buna göre her bir kart hamilinin her ay yaptığı her bir işlemin yapıldığı tarih ile hesap özeti ödemesinin gerçekleştiği tarih arasında geçen sürelerin ortalamasının alınması yoluyla her bir kart hamilinin fonlandığı sürenin hesaplanması; bu işlemin her bir kart hamili için tekrarlanması ve banka bazında ortalama bir gün sayısının bulunması gerekmektedir.
- (25) Öte yandan gerçek fonlama gün sayısının hesaplanmasına kadar olan sürede ise mevcut uygulama yerine fonlama gün sayısının 25,5 gün olarak alınmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir. Söz konusu gün sayısı, tüketicilerin rasyonel davrandığı ve dönem borçlarını en son ödeme gününde ödedikleri varsayımı altında mümkün olan en uzun fonlama süresi olan 40 gün ile en kısa fonlama gün sayısı olan 11 günlük sürelerin ortalaması alınarak bulunmuştur.
- (26) Öte yandan fonlama maliyetine esas teşkil edecek faiz oranının ne olması gerektiği konusuna ilişkin olarak görüşüne başvurulmuş TCMB, takas komisyon oranlarına esas teşkil edecek fonlama maliyetinin belirlenmesinde, daha önceki dosya kapsamında gönderilen yazıda işlem hacminin büyüklüğü, ikincil piyasa faizleri için temel gösterge olması ve verilerin sürekliliği gibi

13-48/672-288

sebeplerle uygun görüldüğü bildirilen BİST Repo-Ters Repo piyasasında oluşan ortalama gecelik faiz oranlarının hala uygun bir gösterge olacağını; fonlama maliyeti hesaplanmasında mevduat esas alınarak bir değişikliğe gidilmek istenmesi halinde kredi kartı fonlama süresine en yakın vade olan 1 aya kadar vadeli Türk Lirası mevduat faiz oranlarının kullanılmasının uygun olacağını belirtmiştir.

- (27) BDDK ise işbu başvuru kapsamında bankaların vadeli mevduat faiz oranlarının, alternatif faiz çeşitleri (TRLİBDR, İMKB Gecelik Repo, TCMB Gecelik Repo, TCMB Gecelik Borç Verme veya bunların paçalı) ile kıyaslandığında, bankaların kredi kartlarını fonlama kaynaklarını yansıtmaya, gerçekçilik, süreklilik ve derinlik kriterleri bakımından daha üstün bir gösterge olduğunu; bununla birlikte, yapılacak hesaplamada paçal olarak mevduata fiilen uygulanan faizin dikkate alınması gerektiğini, TCMB tarafından yayımlanan verilerin mevduatın ağırlıklı ortalama maliyetini göstermesi halinde zorunlu karşılıkların da mevduat maliyetlerine eklenmesi suretiyle bu verilerin kullanılabilirliğini; ancak kredi kartlarına ortalama olarak yaklaşık 27 günlük bir fonlama yapıldığından, farklı vadelerdeki mevduatların ağırlıklandırılması ve ilgili gün sayısına denkleştirilerek hesaplanması yerine, 1 aya kadar vadeli mevduat faizlerinin kullanılmasının daha uygun olabileceğini ifade etmiştir.
- (28) Konuya ilişkin görüş talep edilen bankalar da genel olarak vadeli mevduatın gerek fonlama kaynakları içindeki ağırlıklı payına ve gerekse verilerin artık erişilebilir olmasına dikkat çekerek vadeli mevduat faiz oranlarının fonlama kaynağı hesaplamasına temel teşkil etmesi yönünde tavır sergilemişlerdir.
- (29) Hali hazırda BKM tarafından yapılan bildirimde vadeli mevduat faiz oranlarının artık düzenli bir şekilde hesaplanıp TCMB internet sitesinden duyuruluyor olduğu, bir ay geriden gelen verilerin kullanılmasının önemli bir sakınca yaratmayacağı ve takas komisyonunun en gerçek verilerin kullanılarak hesaplanması için fonlama faizinin vadeli mevduat faiz oranı olarak belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir.
- (30) Bu çerçevede, bankaların en büyük fonlama kaynağının vadeli mevduatlar olması, vadeli mevduat faiz oranlarının düzenli toplanıp TCMB internet sitesinden duyuruluyor olması ve vadeli mevduat verilerinin bir ay geriden hesaplanmasının vade uyumu açısından önemli bir sakınca doğurmayacak olması nedenleriyle takas komisyonunun hesaplanmasında vadeli mevduat faiz oranının kullanılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.
- (31) Bununla birlikte tüketicilerin hangi vadeli mevduat hesabıyla fonlandığı; bir diğer ifade ile mevduatın vadesinin ne olması gerektiğinin ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Gönderilen görüşlerde bankaların birkaç istisna dışında genellikle BKM ile paralel biçimde farklı vadelerdeki mevduat faizinin fonlama gün sayısına denkleştirilmesi yönünde görüş birliği içinde olduğu görülmektedir.
- (32) Öte yandan BKM tarafından hali hazırda fonlama gün sayısı olarak açıklanan 27,2 günlük sürenin bir aydan kısa olması nedeniyle, tüketicilerin 1 aya kadar olan vadeli mevduatlar ile fonlandığı kabul edilebilecektir. Nitekim daha önce de değinildiği üzere sektörün denetleyici ve düzenleyici kurumu olan BDDK da kredi kartlarının fonlama gün sürelerini göz önüne alarak 1 aya kadar vadeli mevduat faiz oranının yeterli olacağını belirtmiştir. 1 aya kadar olan vadeli mevduatların büyüklüğü yapılan harcamaları fonlamak için yeterli olduğu da göz önüne alındığında fonlama faizi olarak bir aya kadar olan vadeli mevduat faizlerinin alınmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.
- (33) Bunun dışında BKM tarafından ifade edilen bir diğer husus, 2005/1 sayılı Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğ'in 5. maddesi uyarınca 1 aya kadar olan ve 1 ay dâhil vadeli mevduatlar için

13-48/672-288

TCMB hesaplarında toplanan mevduat büyüklüğünün belirli bir yüzdesi oranında karşılık ayrılması zorunluluğunun bankalara ilave maliyet yüklediği ve bu maliyetin takas komisyonuna yansıtılması gerektiğidir.

- (34) Bilindiği üzere bankalar, TCMB tarafından en son açıklanan zorunlu karşılık oranlarına göre, 1 aya kadar vadeli mevduatlarda topladıkları her 100 TL mevduat için TCMB'de açılı bulunan hesaplarına 11,5 TL karşılık ayırmak durumundadırlar. Dolayısıyla esasında mudilere 1 ay için verilen faiz geliri 100 TL'lik bir sermayeden değil 88,5 TL'lik sermayeden elde edilmektedir. Buna dayanılarak, BKM tarafından, mevduatın efektif maliyetinin müşteriye ödenen faiz oranının zorunlu karşılık oranına göre düzeltilmiş hali olduğu ifade edilmekte ve mevduat faizinin fonlama oranının hesaplamasında kullanılması halinde, bu zorunlu karşılık oranının dikkate alınması gerektiği öne sürülmektedir. BKM'nin önerisine göre vadeli mevduat faizinin gerçek maliyeti aşağıdaki şekilde bulunmaktadır:

$$\text{Zorunlu karşılık dahil faiz oranı} = \text{Açıklanan faiz oranı} \times 1 \div (1 - \text{Zorunlu karşılık oranı})$$

- (35) Faiz getirisi olmayan veya politika faiz oranının altında bir faiz kazancı sağlayan zorunlu karşılıklar ticari bankaların mevduat ve kredi faizleri arasındaki farkı etkilemektedir. Bankaların belirli bir maliyete katlanarak topladıkları mevduatlara karşılık olarak bilançolarının aktif tarafında faiz getirisi olmayan/düşük olan zorunlu karşılık tutmaları, kredi faizlerinde bu maliyeti karşılayacak bir ek prim talep etmelerine sebep olmaktadır. Bir diğer ifade ile karşılıkların yükseltilmesi halinde bankaların topladıkları mevduatların kullanılabilir kısmı düştüğü için kullanılan kredilerin fiyatı yani kredi faizleri artmaktadır.
- (36) Bunun yanında faiz getirisi olmayan zorunlu karşılıklar bankalar için ek bir maliyet oluşturmakta ve bankalar bu maliyeti mevduat yatıran müşterilerine de yansıtmaktadırlar.
- (37) Öte yandan bankaların her basiretli tacir gibi sunacakları hizmetin fiyatını belirlerken gelirlerini ve maliyetlerini göz önünde bulundurması beklenecektir. Bilindiği üzere bankalar topladıkları mevduatların zorunlu karşılık dışında kalan kısmını gelir elde edebilecekleri kaynaklara yönlendirmekte ve buradan elde ettikleri gelirlerden maliyetlerini çıkararak verebilecekleri mevduat faizini belirlemektedirler. Diğer bir anlatımla bir banka vadeli mevduat hesabına yatan paranın öncelikle zorunlu karşılığını TCMB'deki hesabına yatırmakta ve bu para üzerinde herhangi bir tasarruf imkânına sahip olmamaktadır. Mevduatın zorunlu karşılık dışında kalan kısmını ise gelir elde edebileceği pek çok kaynağa (kurumsal veya bireysel krediler, bankalara verilecek borçlar, dünya borsaları ve/veya repo-ters repo işlemleri vb.) dağıtmaktadır. Buradan elde ettiği gelirlerden maliyetlerini çıkardıktan sonra verebileceği mevduat faizini bulmaktadır. Dolayısıyla bankaların mevduat faizini belirlerken zorunlu karşılıklar nedeniyle katlanacakları maliyeti hesaba katmış olmaları beklenecektir. Bu bakımdan vadeli mevduat faizlerine zorunlu karşılık oranının yansıtılmasının çifte maliyetlemeye yol açabileceği ve bu anlamda BKM tarafından vadeli mevduat faiz oranlarına munzam etkisinin dâhil edilmesi talebinin kabul edilmesinin mümkün olmadığı kanaatine varılmıştır.
- (38) Dolayısıyla fonlama maliyetine ilişkin olarak,
- Fonlama hesaplamasına esas teşkil edecek faiz olarak TCMB tarafından ilan edilen TL cinsinden "Ağırlıklı Ortalama Mevduat Faiz Oranları"nın baz alınması,
  - Söz konusu ağırlıklı ortalama mevduat faiz oranı içerisinde 1 aya kadar vadeli mevduat oranının baz alınması ve daha uzun vadeli mevduat faiz oranlarının hesaplamaya dahil edilmemesi,
  - Bahse konu faiz oranının munzam karşılıklara göre düzeltilmesine gerek bulunmadığı değerlendirilmiştir.

G.3.3. İhraççı Müşteri Hizmetleri Maliyetine İlişkin Değişiklik Talebinin Değerlendirilmesi

- (39) BKM tarafından ihraççı müşteri hizmetleri maliyetleri tanımında değişiklik yapılması talep edilmektedir. Halihazırda müşteri hizmetleri maliyetleri hesaplamalarına dahil edilen ve not-on-us kart işlemleri ile ilişkilendirilen unsurlar, kredi kartları ile ilgili aramalarda hizmet veren personel maliyeti, kredi kartları ile ilişkilendirilebilecek toplam çağrı merkezi teknoloji maliyetleri, kredi kartları ile ilgili şikayet yönetiminde çalışan personel ve teknoloji maliyetleri ile gelen çağrıların faiz işletilen bakiye ile ilgili olmayan kısmıdır. Aramalara cevap verme ve şikayet yönetiminden kaynaklanan personel maliyetleri ile çağrı merkezi teknoloji maliyetlerinin hesaplanmasında, müşteri hizmetleri maliyetinin sadece faiz ödemeyen müşterilerin oluşturduğu kısım dikkate alınmakta, bunun için toplam maliyetler ekstresinin tamamını ödeyen aktif kartların toplam içindeki oranı ile çarpılmakta ve hesaplanan maliyetler işlem adedi bazında yurtiçi not-on-us payı oranında dahil edilmektedir. Buna karşın BKM, pratikte faiz ödeyen müşterilerin de faiz dışı konularda çağrı merkezi müşteri hizmetlerini kullandıklarını, bu nedenle gerçekleşen aramaların ne kadarının gerçekten faizle ilgili olduğunun daha iyi ölçülmesi gerektiğini ve bunu ölçmek için müşteri görüşmelerinden rassal örneklem seçerek, faizle ilgili görüşmelerin işaretlenmesini önermektedir. BKM'ye göre faizle ilgili aramaların tüm müşteri hizmetleri aramaları içindeki payı, her banka tarafından yılın ilk 6 ayında rassal seçilen 1000 veya uygun görülecek daha büyük bir sayıda müşteri araması dinlenerek, bu aramalar içinde faizle ilgili soru/şikâyet içeren aramaların işaretlenmesi yoluyla yapılabilecektir.
- (40) Söz konusu maliyet kalemine ilişkin BKM tarafından talep edilen bir diğer değişiklik ise eskiden yaygın kullanılmadığı iddia edilen teknolojiler sonucunda ortaya çıkan ATM ve internet şubesi kanalları üzerinden kredi kartı hesap görüntüleme ve bakiye kontrolü gibi müşteri hizmetlerinin verilmesi nedeniyle, söz konusu işlemlerin teknoloji ve kimlik doğrulama maliyetlerinin, işlem adedi bazında yurtiçi not-on-us payı oranında hesaplamalara dâhil edilmesidir. Hesaplamalarda, her bankada yılın ilk 6 ayında gerçekleşen ATM ve internet şubesi üzerinden verilen kredi kartına ilişkin hesap özeti görüntüleme, güncel dönem işlemleri görüntüleme, bekleyen provizyonlar görüntüleme, gelecek dönem işlemleri görüntüleme, hesap kesim tarihi değişikliği, kredi kartı ekstre talebi, limit/bakiye inceleme, adres inceleme, kredi kartı limit artırımı, kredi kartı limit artırım talebi güncelleme, kart şifresi değiştirme, yeni şifre alma/bloke kaldırma, kredi kartı ürün bilgi ekranlarına giriş vb. işlemlerden kaynaklanan maliyetler veri olarak kullanılabilir. İlgili müşteri hizmetlerinin maliyetleri hesaplanırken bu kanallarda oluşan teknoloji ve personel maliyetleri, kredi kartı ile doğrudan ilişkilendirilen müşteri hizmetlerine giren işlem adetlerinin bu kanallardan yapılan tüm işlemler adetlerine oranı ile çarpıldıktan sonra yurtiçi not-on-us payı oranında hesaplanmalara dâhil edilmesi talep edilmektedir.
- (41) Bu çerçevede, BKM tarafından ihraççı müşteri hizmetleri maliyetlerinin tanımının değiştirilmesi; çağrı merkezi müşteri hizmetleri kullanımına ilişkin ölçümlerin daha etkin bir biçimde tespit edilerek hatalı ölçümlerin önlenmesi ve ATM ve internet şubesi üzerinden de hesap görüntüleme, bakiye kontrolü gibi müşteri hizmetlerinin verilmesi nedeniyle, başta teknoloji olmak üzere oluşan maliyetlerin hesaplamalara dâhil edilmesi talep edilmektedir.
- (42) BKM'nin talebi içerisinde yer alan ve halihazırda hatalı biçimde ölçüldüğü iddia edilen müşteri hizmetleri maliyetinin doğru biçimde ölçülmesi makul bir talep gibi görülmeyle birlikte bunların maliyeti neden ve nasıl artıracığına ilişkin Bildirim Formunda detaylı bilgiye yer verilmemiştir. BKM'nin talebinin maliyet artırıcı esaslı unsurunun ATM ve internet şubeleri üzerinden ödeme işlemleri dışında da verilmeye başlanan hizmetler olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile

13-48/672-288

halihazırda hesaplama kapsamında bulunan ATM ve internet bankacılığı üzerinden verilen ödeme hizmetlerinin yanı sıra kart sahibinin kredi kartına ilişkin diğer bilgilerini sorgulamasına ilişkin maliyetlerin de komisyon oranına dâhil edilmesi talep edilmektedir. Bununla birlikte, takas komisyonunun hesaplanmasında temel alınan maliyet bazlı hesaplama yönteminin yol açtığı bazı dezavantajlar özellikle takasa konu operasyonel maliyetlerin hesaplanmasında birtakım olumsuzluklara yol açmaktadır.

- (43) Öncelikle maliyetlerin hesaplanmasının karmaşık ve zor bir mesele olması sektördeki ortak ve genel maliyetlerin¹ hesaplanmasını oldukça güçleştirmektedir.
- (44) Öte yandan bu yöntem maliyet odaklı bir yaklaşım sergilemesi itibarıyla, maliyetlerin fiyat artışını yansıtma konusundaki mahareti, pozitif şebeke dışsallıklarının ya da etkinlik kazançlarının yol açtığı maliyet düşüşlerini fiyata yansıtma konusunda göstermemektedir. Dolayısıyla bu durum teşebbüslerdeki etkin çalışma arzusunda zafiyete yol açmaktadır.
- (45) Bu dezavantajlar ışığında BKM'nin müşteri hizmetleri maliyetindeki değişiklik talebine ilişkin aşağıda yer verilen hususların netleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir:
- Bahse konu operasyonel maliyet artış talebi kapsamında altyapı ve teknoloji yatırımlarının yol açtığı muhasebe maliyetlerinin yanı sıra bahse konu yatırımların özellikle şube maliyetleri ve çağrı merkezi müşteri hizmetleri bakımından yol açtıkları pozitif dışsallıkların ve maliyet avantajlarının hesaplamaya katılıp katılmadığı,
  - Bahse konu hizmetlerin ATM ve internet üzerinden ödeme işlemleri gerçekleştirmek için katlanılan genel ve ortak giderlerden ayrıştırılmasının anlamlı olup olmadığı ya da çapraz sübvansiyona yol açıp açmayacağı,
  - Hâlihazırda müşteri hizmetlerine ilişkin personel ve teknoloji maliyetlerinin oldukça kapsamlı hesaplanmasına karşın talep edilen bu maliyetlerin de fiyatlara yansıtılmasının bankalar üzerindeki maliyetleri düşürme motivasyonunu ortadan kaldırıp kaldırmayacağı.
- (46) Bankalar tarafından yapılan ATM yatırımlarının yakından incelenmesi yukarıda yer verilen soruların incelenmesi bakımından doğru bir hareket noktası oluşturabilecektir. Bankaların gerek bizzat fiziki ATM yatırımları ve gerekse ATM'lerde yapılabilecek işlemler için gerekli teknoloji yatırımları için maliyete katlandıkları bir gerçektir. Bununla birlikte Rekabet Kurulunun 02.05.2013 tarih ve 13-25/347-163 sayılı ATM Paylaşımına ilişkin muafiyet incelemesine konu BKM bildiriminde, ATM yatırımlarının bankalar açısından yol açtığı etkinliklere ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Buna göre, ATM yatırımlarındaki temel motivasyon maliyetleri düşürmektir. Zira bir işlemin banka şubesinden yapılması halinde ortaya çıkacak maliyetin yaklaşık yarısına, aynı işlem ATM üzerinden yapılabilmektedir. Bu durum bankaların ATM yatırımı gerçekleştirmelerinin ve/veya ATM paylaşımına gitmelerinin temel gerekçesi olarak kabul edilebilir. Bu suretle bankalar hem ölçek ekonomileri nedeniyle maliyet tasarrufu yapabilecek hem de yaygın ATM ağı ile müşteri memnuniyetini artıracaklardır.

---

¹ İki veya daha fazla hizmetin sunulması için katlanılan, bir hizmet için ayrıştırılması kolay olmayan ve hizmet durdurulduğunda diğer hizmetler için o maliyete yine katlanılıyorsa bu maliyetler ortak maliyetler olarak nitelendirilmektedir. Genel maliyetler ise, tüm hizmetler için genel olarak yapılan maliyetleri kapsamaktadır (Franklin vd., 1997, 12).

13-48/672-288

- (47) Bu bağlamda, ATM yatırımları katlanılan çeşitli maliyetlerin yanı sıra bankalar açısından önemli maliyet avantajları da yaratmaktadır. Esasen bu durum bankaların son yıllarda ATM ile birlikte internet yatırımlarına hız vermelerinin esaslı gerekçesini oluşturmaktadır. Dolayısıyla ATM ve internet bankacılığına ilişkin alt yapı ve teknoloji yatırımlarının sadece maliyet artışı olarak yansıtılması teknoloji yatırımlarının varlık nedeni olan ekonomik etkinlik ve verimlilik analizlerinin doğasına aykırı görünmektedir.
- (48) Öte yandan BKM tarafından bu maliyetlerin hesaplanabilmesi adına bankalardan yılın ilk altı ayında ATM'lerden ve internet şubelerinden hesap görüntüleme ve kredi kartı bilgi ekranına giriş için katlanılan maliyetlere ilişkin bilgilerin toplanılması talep edilmektedir.
- (49) Mevcut hesaplama içerisinde bu kanallardan yapılan borç ödeme işlemleri için katlanılan maliyetler takas komisyonu içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla, bir kredi kartı kullanıcısının borcunu ödemek için internet şubesi ya da ATM'leri kullanırken oluşturduğu teknoloji ve personel maliyeti ile hesabını görüntülemek ya da kredi kartı bilgi ekranına girmek için yol açtığı maliyetin birbirlerinden ne kadar farklı olduğu oldukça tartışmalı bir konudur. Dolayısıyla, maliyet kalemlerinin bu denli detaylandırılması hem denetimi karmaşıklaştıracak fakat bundan daha önemlisi bankaların ortak ve genel giderleri içerisinde sayılabilecek tüm unsurları fiyatlara yansıtılmaları bankalar üzerindeki maliyetleri düşürme motivasyonunu ortadan kaldıracaktır.
- (50) Bu çerçevede, pozitif dışsallıkların yaratması beklenen etkinlik/verimlilik artışlarının maliyetlere ilişkin bilgi asimetrisinden dolayı takas komisyonunun operasyonel maliyetlere ilişkin oranına yansıtılmamasına ve katlanılan tüm marjinal maliyetlerin fiyatlara yansıtılmak suretiyle bankaların etkin çalışma motivasyonunun ortadan kalkmasına yol açması muhtemel görüldüğünden BKM'nin ihraççı müşteri hizmetleri maliyetlerinin tanım değişikliğine ilişkin taleplerinin reddedilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

G.3.4. Net Sermaye Karşılık Maliyetlerinin Eklenmesi Talebinin Değerlendirilmesi

- (51) Yapılan başvuruda, sermaye yeterlilik zorunluluğuna göre, hem kredi kartı not-on-us bakiyesinin hem de kullanılmayan limitlerin sermaye maliyetinin bulunduğu, bankalar tarafından gerçekleşen her ek kredi kartı alışverişinde tutarın büyüklüğü ile orantılı olarak ek sermaye ayırımı yapılmak zorunda kalındığı belirtilmekte ve ihraççı bankaların önemli gider kalemleri arasında yer alan söz konusu sermaye maliyetlerinin takas komisyonuna dahil edilmesi talep edilmektedir.
- (52) BDDK tarafından çıkarılan "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" çerçevesinde bankalar, kullandıkları kredi miktarları karşılığında mevcut kurallar çerçevesinde özel olarak sermaye ayırmaktadırlar ve BKM'ye göre bu sermayeyi bulundurmamak bankalar için fırsat maliyeti oluşturmaktadır. Sermaye yeterlilik zorunluluğuna göre hem kredi kartı not-on-us bakiyesinin hem de kullanılmayan limitlerin sermaye maliyeti bulunmaktadır. Buna göre, bankalar tarafından gerçekleşen her ek kredi kartı alışverişinde tutarın büyüklüğü ile orantılı olarak ek sermaye ayırımı yapılmak zorundadır. Yönetmelik kapsamında kredi türleri için ayrılan sermaye oranları ayrı ayrı belirlenmiştir. 6 aydan kısa vadeli kredi kartı alacakları %75 oranında ağırlıklandırılmaktadır (Basel II – perakende krediler için). Kullanılmayan limit taahhütleri %20 oranında risk ağırlığıyla çarpıldıktan sonra yine %75 oranında ağırlıklandırılmaktadır. BKM ihraççı bankaların önemli gider kalemleri arasında yer aldığını savunduğu söz konusu sermaye maliyetlerinin CAPM yöntemi kullanılarak takas komisyon oranına dâhil edilmesi gerektiğini öne sürmektedir.

13-48/672-288

- (53) Başvuru formuna göre, kredi kartı bakiyesi verisi için bankaların halihazırda yaptığı raporlamalar kullanılabilir olup, söz konusu kredi kartı bakiyesinde 4 ana kırılım mevcuttur. Bu kırılımlar takas komisyonu ile doğrudan ilgili taksitsiz not-on-us bakiyesi ve takas komisyonu ile ilgisi bulunmayan ileriye dönük taksitli bakiye, taksitsiz on-us bakiye ile taksitsiz on-us bakiyedir. Hesaplamalarda dikkate alınması önerilen taksitsiz not-on-us bakiyesi, not-on-us alışverişler sonucu oluşan ve henüz ödeme vadesi gelmemiş olan bakiyeyi temsil etmektedir. Bu kırılımlar bankalar tarafından yılın ilk 6 ayının son günleri için bankalardan toplanıp ağırlıklı ortalama tespit edilerek anılan kırılımlardan takas komisyonu ile doğrudan ilgili olan taksitsiz not-on-us bakiyesine karşılık ayrılan sermayenin net maliyeti dikkate alınacaktır.
- (54) Kullanılmayan limit verileri ise bankalardan toplanacak olup kullanılmayan limit içinde takas komisyonu ile ilgili kısmı bulmak için taksitsiz not-on-us bakiyesinin toplam kredi kartı bakiyesi içinde aldığı pay dikkate alınacaktır.
- (55) Bilindiği üzere, kredi kartları hem bir ödeme sistemi olması hem de kredi fonksiyonu nedeniyle diğer ödeme araçlarından farklılaşmaktadır. Rekabet Kurulunun takas komisyonuna yönelik geçmiş tarihli kararlarına bakıldığında takas komisyonunun maliyet esaslı olması gerektiği prensip olarak kabul edilmiştir. İlgili maliyetlerin belirlenmesinde ise, söz konusu maliyetin kredi kartının ödeme aracı mı veya kredi fonksiyonu mu ile ilgili olduğu önem kazanmaktadır. Ekonomik etkinliğin sağlanabilmesi açısından, takas komisyonunun belirlenmesine yönelik yöntemlerin; “şu an satın alma ve daha sonra ödeme” fonksiyonunun maliyetinden daha fazlasını içermemesi gerekmektedir. Bu anlamda, bankaların kredi kartı kullanımı sonucunda ortaya çıkan harcamalara faiz işlettikleri işlemlerin, ödeme fonksiyonundan farklı olarak kredi fonksiyonundan kaynaklanıyor olması, takas komisyonu oranının belirlenmesinde yalnızca ödeme aracı fonksiyonuna yönelik maliyetlerin dikkate alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede takas komisyonuna dahil olacak maliyetlerin, kredi kartının ödeme aracı fonksiyonuna ait ve müşteri ve üye işyerlerinin yararına olması zorunluluk arz etmektedir.
- (56) Bankacılık sektörünün düzenlenmesi çerçevesinde, bankalara, kullandırılan kredi miktarları ile ilişkili olacak şekilde çeşitli oranlarda sermaye yeterliliği zorunlulukları getirilmektedir. Buna göre, kredi kartını bir ödeme aracı olarak kullanan ve son ödeme tarihi öncesinde yapılan harcama tutarını ödeyen müşteriler bakımından da kredi kartı ihraç eden bankaların ilgili bakiyeler çerçevesinde gerekli sermaye karşılığını ayırması zorunludur. Düzenleyici otorite sermaye yeterlilik oranlarını her ayın son gününde bankalardan alınan raporlamalar bazında takip etmektedir. Kredi kartı ihraç eden bankalar bakımından, müşterilerin kartları kullanması ile birlikte geleneksel muhasebe tekniği açısından bir alacak doğmaktadır. Söz konusu alacağın iki parçası bulunmaktadır. Bunlardan ilki işlemin gerçekleştiği gün ve son ödeme günü arasında, ödeme yapılan ana kadar olan miktarın finanse edilmesidir. Son ödeme tarihi ve ödemenin yapıldığı tarih arasındaki miktarın finanse edilmesi ise, kartın fonksiyonun kredi olacak şekilde genişletilmesi anlamına gelmektedir. Bilindiği üzere söz konusu zaman dilimi için bankalar müşterilerine faiz uygulamaktadır.
- (57) Başvuruda yer alan “net sermaye karşılık” maliyetinin; ilk bacağı kredi kartı alacaklarından (kart bakiyesi) oluşmaktadır. Söz konusu düzenlemeler çerçevesinde, kredi kartından yapılan harcamalar için karşılık ayrılmaktadır. Bu çerçevede söz konusu kartın ödeme fonksiyonunu icra etmesinden kaynaklanan ve hem müşterilerin hem de üye işyerlerinin faydasına olan söz konusu maliyetin takas komisyon oranına dahil olmasının makul olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, kullanılmayan limit taahhütleri ise, kartın ödeme fonksiyonundan farklı olarak, olası harcama tutarına işaret etmektedir. Söz konusu olası harcama tutarı gerçekleştiği anda ayrılan karşılık takasa konu olurken, yapılıp yapılmayacağı belirli olmayan bir harcamanın

13-48/672-288

riskinin ve maliyetinin, müşteri ve üye işyerlerinden ziyade ihraççı bankalara ait olması gerektiği değerlendirilmektedir.

- (58) Esasen kredi kartlarının kullanılmayan limitleri mevcut bakiyelerin oldukça üzerinde seyretmektedir. Teorik olarak kredi kartları limitlerinin tanımlandığı ancak kredi kartlarının kullanılmadığı bir durumda, limit taahhütlerinden kaynaklanan maliyetlerin yansıtılacağı takas işlemi bulunmayacağından maliyete ihraççı bankaların katlanması gerekmektedir. Bir başka deyişle, tanımlanan limitler, bankaların söz konusu kartların kullanılmasına yönelik, hizmetin kullanılmasından bağımsız bir maliyeti ifade etmektedir. Bankaların çeşitli nedenlerle tanımladıkları söz konusu limitlerin kullanılmaması durumunda dahi maliyetine müşterilerin ve üye işyerlerinin katlanması, söz konusu risklerin daha da artmasına neden olacaktır. Bu nedenle ileriye dönük bir hizmetin riskinin esasen bankalarca üstlenilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, Başvuru Formunda talep edilen, net sermaye karşılık maliyetlerinden; kredi kartı alacaklarına (kredi kartı bakiyesi) ayrılan karşılığın maliyetinin takas komisyonuna dahil edilmesi makul iken, kullanılmayan limit taahhütlerinin söz konusu orana dahil edilmemesi gerektiği değerlendirilmiştir.
- (59) Net sermaye karşılık maliyetlerinin (kredi kartı alacakları olarak anlaşılmalıdır) takas komisyon oranına dahil edilmesi ertesinde söz konusu maliyetin nasıl hesaplanması gerektiği de açıklığa kavuşturulmalıdır. Başvuru Formu'nda hesaplama yöntemine yönelik olarak CAPM (sermaye varlıklarını fiyatlama modeli) eksi risksiz getiri formülü önerilmektedir.
- (60) CAPM, belirli bir hisse senedi veya portföyün getirisinin (veya sermayenin); "getirinin piyasa portföyüne olan duyarlılığı (beta), pazarın getirisi, risksiz menkul kıymetin getirisi" tarafından belirlendiğini ifade etmektedir. Beta, CAPM'in en önemli unsurudur. Beta katsayısı bir hisse senedinin getirisinin piyasa getirisi ile birlikte hareket etme derecesini gösteren katsayıdır. Bir başka ifade ile herhangi bir hisse senedinin getirisinin işlem görmekte olduğu bir borsadaki "ortalama bir hisse senedi" getirisine göre ne ölçüde ve hangi yönde dalgalandığı beta katsayısı hesaplanarak ölçülmektedir. Ortalama bir hisse senedi getirisi, borsa endeksi ile aynı yönde ve aynı oranda değişim gösteren bir hisse senedinin getirisi. Ortalama bir hisse senedinin beta katsayısı 1'e eşittir. Beta katsayısı 1'den büyük olan bir hisse senedi beta katsayısı 1'den küçük bir hisse senedine göre piyasadaki genel değişimlerden daha çok etkilenmektedir. Bu çerçevede beta katsayısı, çeşitlendirme yoluyla elimine edilemeyen sistematik riski ölçmektedir.
- (61) Başvuruda, CAPM hesaplama yönteminde yer alan Beta'nın hesaplamasında borsada işlem gören bankaların S&P Euro 350'ye göre getirileri üzerinden regresyon gerçekleştirilmesi önerilmektedir. S&P Euro 350 endeksinin kullanımının önerilmesinin nedeni, Türkiye'de endekslerin ağırlıklı olarak bankacılık sektörü hisselerinden oluşması ve bu yerel endekslerin regresyonda kullanımının değişkenler arası bağımsızlıkları ortadan kaldıracığı için modelin istatistiksel gücünü azaltacak olmasıdır. Beta hesaplamasıyla bankacılık sektörünün hisse senetlerinin piyasa endeksine göre getirileri analiz edilecektir. Bu kapsamda, hesaplamanın yapılacağı tarihte BİST'de en az 10 yıldır işlem gören bankaların hisse getirileri kullanılacaktır. Bu getirilere karşılık kullanılacak piyasa endeksi ise, S&P Euro 350 endeksi olacaktır. Bir banka için aylık beta hesaplaması yapılırken, ilgili aydan itibaren geriye 120 aylık piyasa endeksi getirisi ile bankanın yine aynı dönemdeki hisse senedi getirisi arasında lineer regresyon yapılacak ve regresyon eğimi o ayki beta olarak kaydedilecektir. Lineer regresyonda y değişkeni bankanın aylık hisse getirileri olurken, x değişkeni ise aylık piyasa endeksi getirileri olacaktır. Beta hesaplaması, analize dahil edilen tüm bankalar için, aylık olarak son 5 seneyi kapsayacak şekilde yapılacaktır. Her banka hissesinin betası bu 5 yıllık periyottaki tüm hesaplanan betaların medyanı olacaktır. Takas komisyonunda kullanılacak

13-48/672-288

beta oranı ise, tüm bankalar için hesaplanan beta değerlerinin aritmetik ortalaması olarak hesaplanacaktır. Her sene gerçekleştirilecek hesaplamaların üniversitelerden birinin ilgili bölümü tarafından denetlenmesi ve uygunluğu hakkında görüş yazısı temin edilmesi ve bu görüş yazısının bağımsız denetim raporlarıyla birlikte Rekabet Kurumu ile paylaşılması önerilmektedir.

- (62) Sektörel düzenleyici BDDK'dan bu konuda görüş istenmiştir. BDDK cevabi yazısında, CAPM modelinin kullanılmasının düşünülmesi halinde, söz konusu model kullanılarak sermayenin maliyetinin belirlenmesinin banka hisselerine yatırım yapan yatırımcılar açısından teorik çerçevede anlamlı olabileceğini, bu yöntemin kullanılmasının kontrolü ve denetimi zor bir değişken yaratacağını ve piyasa şartlarına duyarlı olması nedeniyle takas komisyon oranlarında dalgalanmalara neden olabileceğini, buna ilaveten kullanılması planlanan S&P Euro 350 endeksinin temsil gücü açısından da yetersiz kalabileceğini belirtmiştir. Sonuç olarak, bu yöntem yerine sermayenin de uzun vadeli bir kaynak olarak değerlendirilebileceğini ve tahsis edilen sermaye için 1 yıllık mevduatın maliyeti dikkate alınarak ortalama bir faiz oranı kullanılabileceğini ifade etmiştir.
- (63) CAPM yönteminin kabulü ile birlikte, takas komisyonu hesaplamalarında kullanılan değişkenlere yönelik denetlenmesi gereken bir konu başlığı daha gündeme gelecektir. Buna ek olarak yöntemin kullanımına yönelik teorik çok sayıda eleştirinin yanında pratik kullanımı bakımından da bazı zorluklar bulunmaktadır. Özellikle BDDK görüşünde yer verildiği üzere, yöntemin kontrolü ve denetimi zor bir değişkenin yaratılmasına ek olarak piyasa şartlarına duyarlı olması nedeniyle takas komisyon oranlarında dalgalanmalara neden olması mümkündür. Bu çerçevede, yukarıda yer verilen kısıtlar göz önüne alındığında ve özellikle kontrol ve denetim konuları dikkate alınarak net sermaye karşılık maliyetlerin, TCMB tarafından duyurulan TL cinsinden açılan 1 yıla kadar vadeli mevduat ağırlıklı ortalama faiz oranı dikkate alınarak hesaplanmasının makul olacağı değerlendirilmiştir.

G.3.5. Visa-MasterCard Logo Ücretinin Eklenmesi Talebinin Değerlendirilmesi

- (64) Kredi kartı takas komisyonu hesaplamalarına eklenmesi talep edilen bir diğer maliyet kalemi, ihraççı bankalar tarafından Visa ve MasterCard'a ödenen hacim bazlı logo maliyetleridir.
- (65) BKM tarafından logo maliyetlerinin, takas komisyonu hesaplamalarında dikkate alınması ihtiyacının doğmasının nedenleri arasında, bankaların MasterCard ve Visa'ya yaptıkları ödemelerin eskiden sadece kart başınayken mevcut durumda yurtiçi alışveriş hacmi üzerinden de oransal olarak alınması gösterilmektedir. BKM, söz konusu logo maliyetlerinin esasen Visa ve MasterCard tarafından kredi kartı işlemlerine ilişkin tanımlanan standartlar için talep edilmekte olduğunu, PIN güvenliği, kayıp/çalıntı raporları, kart teyit sistemi, son kullanma günü standartları, işlem alındı detayları, otorizasyon, temassız işlem standartları, minimum otorizasyon limit yönetimi, mükerrer çekim yönetimi gibi kredi kartının işlemesi için gerekli olan söz konusu standartlardan işyerlerinin de fayda gördüğünü ifade etmektedir.
- (66) Söz konusu standartların Visa ve/veya MasterCard tarafından sunulmaması durumunda, BKM tarafından yeni standartların oluşturulması gerekeceği ve bu durumda yeni standart tanımlamasından doğan maliyetlerin ortaya çıkacağı ileri sürülmektedir. Dolayısıyla alt başlıkları yurt içi ciro ücretleri, yurtdışı ciro ücretleri ve kart logo ücretleri şeklinde belirlenebilecek olan logo maliyetinin, takas komisyonu ile ilgili olan ihraççı hacmine veya alışveriş adedine oranlı olarak belirlenen yurt içi ciro ücretlerinin kredi kartı takas komisyonu hesabında dikkate alınması talep edilmektedir.

13-48/672-288

- (67) BKM tarafından dile getirilen söz konusu talep 2009 yılında yapılan muafiyet başvurusu kapsamında da dile getirilmiş ancak reddedilmiştir. Anılan Kurul kararında logo ücretlerinin takas komisyonuna dahil edilmesi için “maliyetlerin kartı ihraç eden bankaya ait olması ve kullanıcıların bundan fayda elde etmesi gerektiği” şeklinde iki temel kriter üzerinde durulmuştur.
- (68) Kredi kartı takas komisyonunun BKM tarafından tespitine ilişkin 19.08.2009 tarih ve 09-36/904-216 sayılı önceki Kurul Kararında, ülkemizdeki kartlı ödeme sistemlerinin banka merkezli bir yapıda olması dolayısıyla, kartlı ödeme sistemini talep eden iki kullanıcı grubunun (kart hamilleri ve üye işyerleri) da kullanacakları ve kabul edecekleri kartı seçerken öncelikle kredi kartının markasına baktıkları ve söz konusu kartın hangi ödeme sistemine (Visa veya Mastercard vb.) dahil olduğuna önem vermediklerine dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla kartın logosunun Visa ya da Mastercard olmasının veya söz konusu logolardan birinin bulunup bulunmamasının yurtiçinde yerleşik kart hamilleri veya işyerleri açısından belirgin bir fark yaratmadığı; anılan logoların bulunmasının, ancak ülkemizdeki kart kullanıcılarının yurtdışına yaptıkları seyahatlerde kullanılması veya yurtdışı yerleşiklerin ülkemize yaptığı seyahatlerde kullanılması durumunda belirgin bir fayda sağlayacağı değerlendirilmiştir.
- (69) Öte yandan ülkelerarası alışverişlerde takaslaşma işlemi Visa veya Mastercard sistemi üzerinden gerçekleştirilmekte olduğu için bu türden işlemlerde, söz konusu kuruluşların takas oranlarının geçerli olacağı; dolayısıyla kart ihraç eden bankaların bu tür maliyetlerinin karşılanması BKM'nin değil Visa veya Mastercard sistemlerinin takas oranları ile mümkün olacağına da dikkat çekilmiştir.
- (70) Buna ilave olarak yurtdışı bir bankaya ait kartın ülkemizde kullanılması durumunda, yerli ihraççı bankalar herhangi bir maliyete katlanmadığından yukarıda belirtilen şartların ilkinin (maliyetlerin kart çıkarıcı (issuer) bankaya ait olması) gerçekleşmeyeceği; yerli bankalara ait kart kullanıcılarının yurtdışında alışveriş yapması halinde de ikinci şartın yani işyerinin fayda sağlaması koşulunun karşılanmayacağı kabul edilmiştir. Dolayısıyla bu tür işlemlerde ödenen logo ücretlerinin de takas komisyonu maliyetlerine eklenmesinin mümkün olmadığı kanaatine ulaşılmıştır.
- (71) Yukarıdaki değerlendirmelerin halen geçerliliğini koruması ve logo maliyetlerinin artık işlem bazında hacim bazlı alınmasının bu değerlendirmeleri değiştirebilecek bir husus olmaması nedeniyle mevcut talebin kabul edilmesi mümkün görülmemiştir.

G.3.6. Sorunlu Alacak Maliyetlerinin Eklenmesi Talebinin Değerlendirilmesi

- (72) Kredi kartı takas komisyonu hesaplanırken dâhil edilmesi talep edilen son maliyet kalemi ise, bankaların sorunlu alacaklar için ayırdığı karşılıklardır. “Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”e göre bankalar tahsilindeki gecikme süresine göre kredi alacakları için karşılık ayırmaktadır. “Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik”in 26/2² maddesine göre “Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” kapsamında belirtilen karşılık ayırma kredi kartları için de geçerlidir. BKM'nin talebi

---

² Madde 26(2) Kart çıkarıcı kuruluşlar hakkında, 1/11/2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik, Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik ile 6 ncı maddesinin yedinci fıkrası hariç olmak üzere Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin ilgili hükümleri uygulanır.

doğrultusunda kredi kartı takas komisyonu hesaplamalarına sorunlu alacak maliyet kaleminin eklenmesi durumunda bankalardan toplanması öngörülen veriler, yılın ilk 6 ayında sorunlu alacak sınıflandırmasına göre ayrılması gereken karşılıklardaki net değişimdir.

- (73) Daha önce de ifade edildiği üzere, kredi kartlarının hem bir ödeme aracı hem de kredi fonksiyonları bulunmaktadır. Bu çerçevede maliyet esaslı olması gerektiği kabul edilen takas komisyonu oranının belirlenmesinde yalnızca kredi kartının ödeme aracı olma fonksiyonunda kaynaklanan maliyetlerin dikkate alınması gerekmektedir. “Bankalarca Kredilerin Ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi Ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ve “Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik”e göre, kredi kartları da dahil olmak üzere, kullanılan kredilerde, son ödeme tarihi üzerinden 90 günün geçmesi nedeniyle alacakların donuk olarak kabul edilmesi ve çeşitli oranlarda karşılık ayrılması gerekmektedir. Bu anlamda müşteriler tarafından yapılan harcamaların ve dolayısıyla kredi kartının niteliği, son ödeme gününe kadar ilgili ödemenin yapılması halinde bir ödeme aracı iken, son ödeme gününün geçmesi ve ilgili alacağın kabul edilen oranlardan uygulanan faizi ile birlikte tahsil edilmesi harcamaların niteliğini krediye dönüştürmektedir. Kredi kartı ihraç eden bankalar bakımından, müşterilerin kartları kullanması ile birlikte, geleneksel muhasebe tekniği açısından bir alacak doğmaktadır. Söz konusu alacağın iki parçası bulunmaktadır. Bunlardan ilki işlemin gerçekleştiği gün ve son ödeme günü arasında, ödeme yapılan ana kadar olan miktarın finanse edilmesidir. Son ödeme tarihi ve ödemenin yapıldığı tarih arasındaki miktarın finanse edilmesi ise, kartın fonksiyonun kredi olacak şekilde genişletilmesi anlamına gelmektedir. Bilindiği üzere söz konusu zaman dilimi için bankalar müşterilerine faiz uygulamaktadır. Bu durumda, alacağın sorunlu hale gelmesi, işlemin kredi niteliğine bürünmesi nedeniyle, söz konusu harcamalardan kaynaklanan maliyetlerin ihraççı banka tarafından üstlenilmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla, sorunlu alacak maliyetlerinin takas komisyonunun bir parçası olarak kabul edilmemesi gerektiği değerlendirilmektedir.

G.4. Genel Değerlendirme

- (74) Bilindiği üzere, telekomünikasyon ve elektrik piyasası gibi sıkı düzenlemeye tabi olan şebeke ekonomilerine yönelik piyasalarda, ara bağlantı ücretleri gibi, fiyat düzenlemelerine konu olan ücret ve ödemelerin maliyet esaslı olması en çok benimsenen yöntemdir. Kredi kartı takas komisyon oranının tespitinde de benzer biçimde gerek fonlama maliyeti ve gerekse operasyonel maliyetler bakımından fiyatların gerçek maliyetleri yansıtması bakımından maliyet esaslı bir yöntem belirlenmiştir. Bu yöntemin genel kabul gören yöntemlerden biri olmasının başlıca nedeni, her bir hizmetin sunulması için katlanılan maliyetleri yansıtacak şekilde ücretlerin tespit edilmesi ve maliyetleri yansıtmayan yüksek fiyatların uygulanmasının önlenmesidir.
- (75) Bununla birlikte maliyet esaslı ücret yapısının oluşturulabilmesi için gerek bu alanda regülasyon yapan kurumların gerekse işletmecilerin sunulan hizmetin ekonomik boyutunu ve maliyet yapısını iyi analiz ediyor olmaları gerekmektedir³. Ancak, maliyetlerin hesaplanması genel olarak zor ve karmaşık bir süreçtir. Birbirlerinden tamamen farklı ancak kullandıkları altyapılar itibariyle birbirleri ile ilişkili yüzlerce hizmetin sunulduğu bu sektörlerde genel ve ortak maliyetler çok fazla olup, maliyet hesaplamaları daha da karmaşık hale gelmektedir. Bu tip sektörlerde ortak ve genel maliyetlerin çok yüksek olması yöntemin bazı bakımlardan eleştirilmesine neden olmuştur. Ortak maliyetlerin dağıtımında objektifliğin olmadığı ve ortak maliyetlerin mamullere dağıtılmasının mümkün olmadığı bu anlamda yöneltilen ilk

³ ITU (2011), *Telecommunication Reform: Interconnection Regulation*, 3rd edition, s 32.37.

13-48/672-288

eleştirilerdendir. Bu nedenle birim maliyetlerin hesaplanmasının karmaşık ve zor olması, çapraz sübvansiyonun rahatlıkla olabileceği ve ortak ve genel maliyetlerin dağıtımında keyfiliğin yaşanabileceği eleştirilerini de beraberinde getirmektedir.

- (76) Diğer taraftan maliyet hesaplamalarında tartışılan konulardan birisi de şebeke dışsallığıdır. Pozitif şebeke dışsallığını genel olarak şebekeye dâhil olan bir kullanıcının şebeke içerisindeki teşebbüslere kullanıcının birim maliyetini aşacak olumlu ekonomik dışsallıklar sağlaması olarak tanımlamak mümkündür. Örneğin kredi kartı kullanıcısının tüketim harcamaları nedeniyle kendi bankasına takas komisyonu geliri veya faiz geliri ile birlikte diğer bankalara da üye iş yeri komisyonu geliri sağlaması şebeke dışsallığının bir örneğidir. Dolayısıyla takas komisyonunun belirlenmesi kredi kartı kullanıcılarının bir bütün olarak farklı bankaların sistemlerini entegre kullanmalarına yol açarak pozitif şebeke dışsallığı oluşturmaktadır. Bununla birlikte şebeke dışsallığının maliyet bazlı hesaplama bakımından oldukça önem arz eden boyutu katlanılan birim maliyetlerin hesaplamalara kolayca dâhil edilebilmesine karşın elde edilen pozitif şebeke dışsallıklarının hesaplanmasındaki güçlük nedeniyle fiyatlamada dikkate alınamamasıdır.
- (77) Maliyet esaslı fiyatlama yönteminin son olarak değinilmesi gereken önemli dezavantajlarından biri de ücretlerin maliyetlere göre belirlenmesi neticesinde teşebbüsler üzerindeki etkin çalışma ve maliyetleri düşürme motivasyonunu kaldırmasıdır⁴. Yapılan her türlü yatırımın maliyeti ücretlere yansıtılarak, söz konusu yatırım veya giderler etkin olsun veya olmasın hesaplamalara dahil edilmekte ve işletmecinin maliyetleri karşılanmaktadır. Böylelikle işletmecilerin maliyetlerini düşürme yönünde teşvik söz konusu olmayarak, işletmecilerin etkinsizliklerini maliyetler aracılığıyla diğer işletmecilere ve/veya tüketicilere yansıtması söz konusu olabilmektedir⁵.
- (78) Genel olarak maliyet esaslı fiyat tespitine yöneltilen bu eleştirilerin, yapılan görüşmelerde konunun paydaşları tarafından kredi kartı takas komisyonuna ilişkin operasyonel maliyetlerin hesaplanması kapsamında da dile getirildiği görülmektedir. Örneğin konuya ilişkin görüşüne başvurulmuş İTO, BKM tarafından ileri sürülen artış kalemlerinin takas komisyon oranını sürekli yukarı çekmesine karşın teknolojik gelişmelerin yol açması beklenen maliyet düşürücü etkinlik kazanımlarının fiyatlamaya yansımadağı eleştirisini getirmiştir:
- (79) Takas komisyon oranlarının son üç yıllık gelişimi ise aşağıdaki gibidir:

---

⁴ TRAIN, Kenneth E. (1991), *Optimal Regulation*, The MIT Press Cambridge, London, England, s 33.

⁵ İÇÖZ Özge (2003), *Telekomünikasyon Sektöründe Regülasyon ve Rekabet*, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, s 13

Tablo 1: Takas Komisyon Oranının Son Üç Yıllık Gelişimi

Maliyet Kalemleri	2010	2011	2012	Mevcut Muafiyet Talebindeki Değerler
Fonlama Gün Sayısı	26,97	27,40	27,17	27,17
Fonlama Faiz Oranı	BİST Repo Ters Repo Gecelik Faiz Oranı ortalaması	BİST Repo Ters Repo Gecelik Faiz Oranı ortalaması	BİST Repo Ters Repo Gecelik Faiz Oranı ortalaması	Munzam karşılık etkisi dahil fonlama gün sayısına denkleştirilmiş vadeli mevduat faizlerinin ağırlıklı ortalama oranı
Fonlama Maliyeti	(BİST Repo Ters Repo Gecelik x 26,97)/365	(BİST Repo Ters Repo Gecelik x 27,40)/365	(BİST Repo Ters Repo Gecelik x 27,17)/365	(Munzam karşılık etkisi dahil fonlama gün sayısına denkleştirilmiş vadeli mevduat faizlerinin ağırlıklı ortalama oranı x 27,17)/365
Müşteri hizmetleri ve tahsilatlar	%0,24	%0,24	%0,20	%0,22
Otorizasyon	%0,03	%0,03	%0,03	%0,03
Switch/routing/hesaplaşma	%0,02	%0,02	%0,02	%0,02
Sahtekarlık ve exception dosyası	%0,09	%0,07	%0,07	%0,07
Harcama itirazları	%0,00	%0,00	%0,00	%0,00
Net sermaye karşılık maliyetleri	-	-	-	%0,07
Hacim bazlı logo maliyetleri	-	-	-	%0,01
Sorunlu alacak maliyetleri	-	-	-	%0,11
Operasyonel Maliyetler	%0,38	%0,36	%0,32	%0,53
Takas Komisyon Oranı (BSMV Hariç)	%0,86	%0,86 - %1,04	%0,69 - %1,19	%1,12
Takas Komisyon Oranı (BSMV Dahil)	%0,91	%0,91 - %1,09	%0,73 - %1,25	%1,18

Kaynak: BKM Gelen Cevap Yazıları

- (80) Takas komisyon oranlarında önceki döneme göre, özellikle fonlama maliyetinden kaynaklanan nedenlerle ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Takas komisyonu formülünde yer alan kalemlerden fonlama maliyetinin piyasadaki faiz hadlerinden birebir etkilenmesi nedeniyle, takas komisyonunda yaşanan değişimlerin operasyonel kalemler üzerinden değerlendirilmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir. 2000 – 2008 yılları arasında % 0,72'den % 0,47'lere değin düşme yaşanan operasyonel maliyetler, yukarıdaki Tablo 1'e göre 2010 – 2013 yılları arasında ise % 0,38 - % 0,32 arasında bir gelişim göstermiştir. Bununla birlikte yapılan yeni muafiyet başvurusunda BKM tarafından talep edilen değişikliklerin aynen uygulanması durumunda operasyonel maliyetlerin %0,53'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Bu durumun gerçekleşmesi halinde takas komisyon oranının da uzun bir aranın ardından yeniden %1'in üzerine çıkması söz konusu olabilecektir.
- (81) Takas komisyonunun 2010-2013 yılları arasındaki gelişimi incelendiğinde, 2010 yılında %0,38 olarak gerçekleşen operasyonel maliyetlerin 2011 ve 2012 yıllarında bir önceki yıla göre sırasıyla %0,02 ve %0,04 puan düşüş gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte BKM tarafından talep edilen tanım değişikliklerinin ve yeni kalemlerin eklenmesi sonucunda

13-48/672-288

operasyonel maliyetlerin yaklaşık olarak %65 nispetinde artış göstererek %0,53 düzeyine gelmesi öngörülmektedir⁶. Öte yandan operasyonel maliyet kalemlerine tek tek bakıldığında ise aşağıdaki hususlar dikkat çekmektedir:

- Operasyonel maliyetlerin içerisindeki en büyük kalem olan müşteri hizmetleri ve tahsilatlar kaleminde son yılda 4 baz puan bir düşüş yaşanmakla birlikte, yeni talep edilen değişiklikler ile maliyetlerin bu kalemde 2 baz puan artışa yol açacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla zaman içinde az da olsa azalma gösteren söz konusu operasyon maliyeti yapılan teknoloji yatırımları gerekçe gösterilerek arttırılmak istenmektedir.
- Otorizasyon ve hesaplama maliyetleri kalemlerinde oranlar yıllar itibariyle aynı düzeyde kalmıştır. Dolayısıyla bu maliyet kalemlerinde yıllar itibariyle etkinlik kazanımlarına bağlı herhangi bir maliyet avantajı yakalanmamış ya da oranlara yansımamış görünmektedir.
- Sahtekârlık ve exception kaleminde ise 2011 yılında 2 baz puanlık bir düşüş yaşanmış ve ardından oran bu düzeyde sabitlenmiştir.

(82) Dolayısıyla gerek operasyonel maliyetlerin genel seviyesinde yaşanması öngörülen artış gerekse her bir maliyet kaleminde belirlenen oranlarda aşağı yönlü katılık özellikle ciddi teknoloji yatırımlarının yaratması beklenen etkinlik ve maliyet kazanımlarının karşılanmadığı eleştirisini kısmen haklı kılar niteliktedir.

(83) Bankacılık sektöründe gerek internet ve gerekse mobil uygulamalar bakımından ciddi yatırımlar yapıldığı bir gerçektir. Benzer şekilde kredi kartı pazarının ülkemizde geldiği nokta bankaların bu alanda daha fazla personel istihdam etme gereğini de doğurabilecek niteliktedir. Ancak söz konusu personel ve teknoloji yatırımlarını sadece maliyetleri yükselten bir kalem olarak görmek, verimlilik artışı ile özdeş olan bilişim teknolojilerinin ruhu ve bankaların bu alanda elde ettikleri toplam gelirlerin niteliği ile örtüşmemektedir. Özellikle teknolojik yatırımlar başta şube maliyetleri olmak üzere ters ibraz ve dolandırıcılık gibi birçok alanda önemli maliyet avantajları sağlamaktadır. Örneğin TABGİS tarafından da dile getirildiği üzere, bankaların tüm işlemlerinde şifre kullanımını zaruri kılan daha güvenli uygulamaların ters ibraz ya da sahtekârlık maliyetleri üzerinde olumlu etkiler yaratmasını beklemek makul görünmektedir. Bununla birlikte operasyonel maliyet oranlarının yıllar itibariyle seyrine bir bütün olarak bakıldığında bu olası etkinliklerin maliyetlerde yeterli düzeyde aşağı yönlü katkı sağlamadığı görülmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere, maliyet esaslı hesaplamanın en önemli dezavantajlarından olan maliyetlerini olduğu gibi fiyatlara yansıtma şansı elde eden teşebbüslerin etkin çalışma baskısı hissetmemeleridir. Dolayısıyla bu eleştirinin belirli ölçülerde takas komisyonuna konu operasyonel maliyetler için de geçerli olduğunu belirtmek mümkündür.

(84) Konuya ilişkin TABGİS gibi İTO tarafından da dile getirilen bir başka eleştiri personel, teknoloji gibi maliyetlerin birçok kalemde mükerrer olarak hesaplanmasının hatalı olduğu, söz konusu sistemin bir bütün olarak kurulduğu ve her işlem için ayrıca masraf yapılmadığı, aynı sistem

---

⁶ %65 düzeyindeki artış, BKM'nin, önceki yıllarda var olmayan net sermaye zorunlu karşılık maliyetleri ile sorunlu alacaklar kaleminin de operasyonel maliyetler içinde yer alacağı varsayımı çerçevesinde hesaplanmıştır. Sorunlu alacak maliyetleri dışarıda bırakıldığı takdirde artış oranı %31,25 olarak gerçekleşmektedir.

ve aynı personelin birçok işlemi birden yapabildiği, dolayısıyla personel ve teknoloji maliyetlerinin birçok başlıkta ayrıca yinelenmemesi gerektiğidir.

- (85) Esasen personel, altyapı ve teknoloji maliyetleri gibi maliyetlerin birçok kalem altında yenilenmesi şeklinde oluşan izlenim, veri formunda da izah edildiği biçimde, kullanılan maliyet muhasebesi yönteminden kaynaklanan bir yanılsama gibi görünmektedir. Personel ve teknoloji maliyetleri bankalar tarafından her bir kalem için toplu olarak değil birim başına maliyet hesaplanmak suretiyle yansıtılmaktadır. Bununla birlikte, İTO bahse konu giderleri düşüren ve üye işyerlerinden aylık bakım masrafları adı altında elde edilen gelirlerin hesaplama dâhil edilmediği eleştirisini ifade etmektedir. Bu kapsamda İTO'ya göre işyerlerinden tahsil edilen ve en az 25 TL tutarındaki bu kalem üye işyerleri bakımından üye iş yeri komisyonu haricinde bir sabit maliyet kalemi oluşturmakta ve bu kalemin teknoloji ve alt yapı giderlerinden mahsup edilmemesi operasyonel maliyetler bakımından mükerrerliğe yol açmaktadır.
- (86) Konuya ilişkin olarak BKM, üye işyeri komisyonlarının üye işyerleri ile bankalar arasında iş hacmi başta olmak üzere birçok faktöre göre belirlenen bir oran olduğu, dolayısıyla yeknesak bir fiyatlandırmadan bahsedilemeyeceği hatırlatmasının ardından POS cihazı için yıllık hizmet ve benzeri ücret alınması söz konusu olabildiğini, bunların POS cihazının iş yerinde bulunmasıyla ilgili oluşan amortisman ve bakım giderleri ile saha satış, destek teknoloji ve personel giderlerine ilişkin olduğunu ifade etmektedir.
- (87) Dolayısıyla BKM tarafından da kabul edilen ve hâlihazırda üye işyerlerinden elde edilen aylık bakım masraflarının ne kadarlık bir kısmının gider olarak hesaplanan, örneğin otorizasyona ilişkin personel, internet erişim ve teknoloji maliyetlerini karşıladığı ya da bu gelirin maliyetlerden mahsup edilip edilmediği veri formu çerçevesinde netleştirilmesi güç olan bir husustur. Nitekim TABGİS konuya ilişkin gönderdiği görüşünde üye işyerlerinin katlandıkları maliyetlere atıfta bulunarak otorizasyon maliyetlerinin üye işyerine ait olduğu, internet erişiminin üye işyerleri tarafından sağlandığı fakat bu maliyetlerin takas komisyonunun mevcut hali içinde değerlendirmeye dahil edilmediği eleştirisinde bulunmaktadır.
- (88) Esasen bu durum yukarıda yer verilen eleştirilerden, maliyetlerin hesaplanmasının güç ve karmaşık olduğu, dolayısıyla denetiminin de aynı nispette zor olduğu eleştirilerini haklı çıkarmaktadır.
- (89) Bahse konu maliyet hesaplamalarının bağımsız denetimden geçiyor olmasına ilişkin daha önce Kurul tarafından verilen 19.08.2009 tarih ve 09-36/904-216 sayılı kararda Kurul; operasyonel maliyetlere ilişkin yapılan bağımsız denetimlerin yöntemin doğruluğundan ziyade sadece belirlenen yöntem uygunluğuna ilişkin olduğunu, bu çerçevede bağımsız denetim şartının 17.01.2008 tarih ve 08-06/63-20 sayılı Kurul Kararı'nda öngörülen şekilde sağlanmış olduğuna dair kuşku bulunmakta olup bankaların izledikleri prosedürlerin denetlenmesi ve gerekli görüldüğü takdirde danışmanlık alınmasının doğru sonuca ulaşmak bakımından faydalı olacağını belirtmiştir.
- (90) Doğrudan bu konu ile ilgili ve değinilmesi gereken bir başka husus ise maliyetlerin hesaplanmasında ve oranın belirlenmesindeki bilgi asimetrisinin varlığıdır. Bilgi asimetrisi bankacılık sektörünün geneli bakımından önem arz eden bir husustur. Bankalar ile gerek tüketiciler ve gerekse denetleyici kurumlar arasında sunulan hizmetin maliyeti arasında ciddi bir bilgi asimetrisi bulunmaktadır. Bu bakımdan bankalar sahip oldukları detaylı maliyet bilgisi nedeniyle maliyetlerin artışına ilişkin muhasebe kayıtlarını ortaya koyabilmekle birlikte denetleyici kurumlar bahse konu maliyetlerde zaman içinde verimlilik ve etkinlik kazançlarından kaynaklanan tasarrufları aynı netlikte ortaya koyamamaktadırlar. Veri

13-48/672-288

formunda bankaların, takasa konu olan operasyonel maliyetleri oldukça detaylı bir analiz sonucunda belirledikleri ve bu anlamda fiyatlamada dışında kalan neredeyse hiçbir maliyetin olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, katlanılan bu maliyetlerin ne kadarlık kısmının genel gider olduğu ne kadarlık kısmının takas komisyonu ile doğrudan ilişkili ortak gider olduğu ve bunlarda zaman içinde yaşanması muhtemel maliyet avantajlarının ne olduğu konusuna ilişkin bilgi, konunun banka dışındaki paydaşlarında bulunmamaktadır. Bu bilgi asimetrisi, piyasa ekonomisindeki arz/talep ve maliyete ilişkin tüm bilgileri içerdiği varsayılan fiyatın – inceleme konusu dosya itibarıyla takas komisyonuna konu olacak operasyonel maliyet oranının- doğru olarak belirlenmesini güçleştirmektedir.

(91) Yukarıda yer verilen değerlendirmeler ışığında takas komisyonu uygulamasına yönelik olarak yapılan değerlendirmelerde dikkate alınan konuları/problemleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

- Fiyat düzenlemesi mahiyetinde olan takas komisyonu ile ilgili görevlendirilen bir sektörel düzenleyici mevcut değildir. Uygulama rekabet otoritesinin genel yetkileri çerçevesinde ele alınmaktadır
- Fiyat düzenlemesi mahiyetinde olan takas komisyonu, telekomünikasyon ve enerji sektöründen önemli bir farkla ayrılmaktadır. Söz konusu sektörlerde erişim fiyatının belirlenmesinde hakim konumdaki oyuncuların fiyatları ve maliyetleri dikkate alınırken, takas komisyonunda çok sayıdaki bankanın maliyetleri ağırlıklandırılmaktadır.
- Her ne kadar Rekabet Kurulu kararları doğrultusunda takas komisyonunun maliyet esaslı olarak belirlenmesi karara bağlansa da bütün maliyetlerin ağırlıklandırılması neticesinde, etkin olmayan bankaların maliyetleri de hesaplamalarda yer almaktadır.
- Düzenlemenin yalnızca maliyet esaslı olması, bankaların ne kadar etkin çalıştığının/çalışması gerektiğinin dikkate alınamamasına yol açmaktadır.
- Düzenlemenin belirli bir fiyatı ya da oranı ifade etmekten ziyade hesaplama formülüne yönelik olması, bankaların takas komisyon maliyetlerini aşağıya çekme yönünde, geleneksel tavan fiyat düzenlemelerinin teşvik edici yönünü ortadan kaldırmaktadır.
- Takas komisyon oranının sürekli olarak değil ancak muafiyet dönemlerinin bitiminde ele alınıyor olması sürekli bir gözetim mekanizmasının faydalarını ortadan kaldırmaktadır
- Takas komisyonu hesaplamalarına dâhil edilen kalemlere ait verilerin doğruluğuna yönelik bir denetim mevcut değildir.
- Dört taraflı ödeme sistemlerinin çift taraflı pazar yapısı içerisinde, bir pazarda uygulanan fiyat mutlaka diğer pazarda uygulanan fiyat ile birlikte değerlendirilmelidir. Bu anlamda bankaların kredi kartına yönelik olarak hem ihraççı pazarında kart hamillerinden hem de kabulcü pazarında üye işyerlerinden çeşitli adlar altında gelirler elde ettiği görülmektedir. Bu çerçevede takas komisyonu olmasa dahi, bankaların söz konusu maliyeti belirtilen alanlardan elde etmesine yönelik bir fiyatlamaya politikası uygulayacağı dikkate alınmalıdır.

(92) BKM tarafından yapılan muafiyet başvurusunda yer alan takas komisyonunun operasyonel ve fonlama maliyetine ilişkin konulardaki taleplerin yukarıdaki hususlar da dikkate alınarak değerlendirilmesi neticesinde, başvuru konusu takas komisyonuna Kanun'un 5. maddesi çerçevesinde bireysel muafiyet tanınabilmesi için,

- Operasyonel maliyet kalemleri içerisinde; "ihraççı müşteri hizmetleri maliyetleri, hacim bazlı logo maliyetleri ve sorunlu alacak maliyetlerinin ve net sermaye karşılık maliyetlerinden limit taahhütlerinin" de dahil edilmesi talebinin reddedilmesi,

13-48/672-288

- Operasyonel maliyet kalemleri içerisinde "net sermaye karşılık maliyetlerinin" de dahil edilmesi talebinin ancak "kredi kartı alacakları (bakiyesi)" olarak uygulanması halinde kabul edilmesi,
- Fonlama faiz oranı olarak BİST repo-ters repo oranı yerine vadeli mevduatın kullanılması talebinin ancak hesaplamalarda 32 gün vadeli mevduat oranının, fonlama gün sayısı ile aynı vadeye gelecek şekilde denkleştirilerek kullanılması halinde kabul edilmesi,
- Hesaplamalarda kullanılan hesaplama gün sayısının ise, bankalarca kesin olarak ölçülmesine kadar geçecek sürede, 25,5 gün olarak uygulanması

gerektiği kanaatine varılmıştır.

- (93) Önümüzdeki süreç bakımından ise BKM'nin özellikle verilerin denetiminde ve operasyonel maliyetlerde etkinlik sağlanması konularına ağırlık vermesinin gerekli olduğu değerlendirilmektedir. Bu çerçevede tanınan bireysel muafiyetin Kurulun önceki kararlarında olduğu gibi, Kurul kararının BKM'ye tebliğinden başlamak üzere 3 yıl ile sınırlandırılması gerektiği kanaatine ulaşılmıştır.

H. SONUÇ

- (94) Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre,
- 1- Bankalararası Kart Merkezi A.Ş. (BKM)'nin Yönetim Kurulu kararıyla ortak takas komisyonu belirlemesinin, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesi kapsamında teşebbüs birliği kararı niteliğinde olduğuna,
  - 2- Kartlı ödeme sistemleri pazarının kendine özgü koşulları dikkate alınarak bildirim konusu ortak takas komisyonu belirlenmesi işlemine,
    - (a) "ihraççı müşteri hizmetleri maliyetlerine ilişkin değişikliklerin, hacim bazlı logo maliyetleri, sorunlu alacak maliyetleri ve net sermaye karşılık maliyetleri kapsamındaki kredi kartı limit taahhütlerinin", takas komisyonu formülündeki operasyonel maliyet kalemleri içerisine dâhil edilmemesi,
    - (b) Fonlama faiz oranının hesaplanmasında, munzam karşılıkların dâhil edilmemesi,
    - (c) Fonlama gün sayısının, bankalarca kesin ve sağlıklı olarak belirlenmesine kadar geçen sürede hesaplamalarda 25,5 gün olarak dikkate alınması,
    - (d) Takas komisyon oranının; "aylık ve geçmiş 12 aylık oranları da gösterir şekilde, fonlama ve operasyonel maliyetlerin alt kalemleri ayrıştırılmış şekilde ve formülde kullanılan fonlama gün sayısı ve fonlama faiz oranı ayrı ayrı belirtilerek" BKM internet sayfasında yayımlanması,
    - (e) Bu verilerin belirlendikleri /geçerli oldukları periyotların (aylık ya da yıllık) her bir veri için ayrı ayrı BKM internet sayfasında yayımlanması
- koşuluyla 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesi kapsamında bireysel muafiyet tanınmasına,
- 3- Bildirim Formu'nda talep edilen
    - (a) net sermaye karşılık maliyetleri kapsamındaki kredi kartı alacaklarının (bakiyesi) takas komisyonu formülündeki operasyonel maliyet kalemleri içerisine dâhil edilmesinin,
    - (b) TCMB tarafından ilan edilen TL cinsinden 1 ay vadeli ağırlıklı ortalama mevduat faiz oranının esas alınması koşuluyla, fonlama faiz oranı olarak mevduat faizinin kullanılmasının

13-48/672-288

aynı Kanun'un 5. maddesi kapsamında muafiyetten yararlandığına,

- 4- Muafiyet süresinin yukarıda yer verilen koşulların tamamının yerine getirildiğinin 30 gün içinde tevsik edilmesinden itibaren 3 yıl olarak belirlenmesine
OYÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

KARŞI OY GEREKÇESİ

(21.08.2013 Tarih ve 13-48/672-288 Sayılı Kurul Kararı)

Bankalararası Kart Merkezi A.Ş.'nin, Yönetim Kurulu Kararıyla ortak takas komisyonu belirlemesi yönündeki talebine Rekabet Kurulunun menfi tespit belgesi vermesi veya muafiyet tanınması prensip olarak uygundur. Ancak ilgili sektör ve pazar özellikleri itibariyle konunun teknik ayrıntı ve gerekçelerinin belirlenmesinin esasen ve öncelikle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun görev alanında olduğu düşüncesini taşıyorum.

Bu sebeple, ilk değerlendirmenin bu kurumlar tarafından yapılmasının doğru olacağını, daha sonra da Rekabet Kurulunun menfi tespit veya muafiyet talebini ele alması gerektiğini düşünüyorum.

Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI
Başkan